

განიცადა ლურსმულმა დამწერლობამ ძვ. წ. XXXIV და XVIII სს-ს შორის (სულ ხუთი ძირითადი პერიოდი). მისი საშუალებით სტუდენტს შეეძლება ნებისმიერი პერიოდის შუმერული ტექსტის წაკითხვა.

სახელმძღვანელოთა ამ კომპლექსს აკლია შუმერულ-ქართული ლექსიკონი, რომელიც, ავტორის ცნობით, „მზადების პროცესშია და მალე მიეწოდება დაინტერესებულ პირებს“. აქ უნდა დავძინოთ, რომ მიხეილ წერეთლის „სუმერულია და ქართული“ (1913) შემდეგ, რომელიც უიმედოდ მოძველებულია, ეს დიდი შენაძენი იქნება ქართული არა მხოლოდ სამეცნიერო საზოგადოებისთვის.

ზ. კ.

H. Nozadze. Lexika hurritского языка. N. Nozadze. Vocabulary of the Hurrian Language, Studies of the Society of Assyriologists Bibliologists and Caucasiologist (SABC) I [Tbilisi, 2007], 484 p.

ნანა ნოზაძის მონოგრაფიამ, რომელიც თითქმის ორ ათეულ წელზე მეტი ხნის წინათ იქნა შესრულებული საქართველოს მეცნიერებათა აკადემიის აღმოსავლეთმცოდნეობის ინსტიტუტში (ძველი აღმოსავლეთის განყოფილებაში), მისი ავტორისგან დამოუკიდებელ მიზეზთა გამო თავის დროზე ვერ იხილა დღის სინათლე. ნაშრომი ეყრდნობა მასალებს, რომლებიც იმხანად იყო ცნობილი ავტორისათვის და, საზოგადოდ, მეცნიერებისთვის. დასაძინა, რომ მასში ვერ ჰპოვა ასახვა ბოლო წლებში ახალდამოჩენილმა ხურიტულენოვანმა ლიტერატურულმა ტექსტებმა (1997), რომელთაც საკმაოდ გაამდიდრეს ცოდნა ხურიტული ლექსიკის შესახებ.

მიუხედავად იმისა, რომ ხურიტული ლექსიკის საკითხებზე მრავალი წლის მანძილზე მუშაობდნენ ცნობილი მეცნიერები, ხურიტოლოგიის ფუძემდებლები – ლეო მესერშიდტი, ჰილდეგარდ ლევი, პ. გორდონ ბრანდენშტაინი, ა. ეფრაიმ სპეიხერი, ფრანსუა ტიურო-დანჟენი, გერნოტ ვილჰელმი, ფოლკერტ ჰაასი, ემანუილ ლაროში და სხვანი, მაინც ვერ მოხერხდა მეტნაკლებად სრული ხურიტული ლექსიკონის შექმნა. 1976-1977 წლებში ჟურნალმა *Revue Hittite et Asiatique* გამოქვეყნდა ლაროშის (Laroche) სიტყვარი, რომელიც ვერ ჩაითვლება სრულყოფილ ლექსიკონად. ამჟამად მუშავდება პროექტი სახელწოდებით *Literatur zum hurritischen Lexikon (LHL)*, რომლის პრეზენტაცია შედგა 2005 წელს რომში ხეთოლოგთა საერთაშორისო კონგრესზე. 2008 წელს კი გამოქვეყნდა მისი I ტომი, რომელშიც წარმოდგენილია მხოლოდ ასო A-თი დაწყებული სიტყვები დოკუმენტაციის გარეშე. ნ. ნოზაძის ნაშრომი ორი ათეული წლით მაინც უსწრებს წინ ამ საერთაშორისო მასშტაბის წამოწყებას, რომლის მხოლოდ პირველი ტომია ცნობილი სამეცნიერო საზოგადოებისთვის. ამრიგად, ნ. ნოზაძის ნაშრომი წარმოადგენს დღესდღეობით ყველაზე სრულ კომპენდიუმს ხურიტული ლექსიკისა, რომელიც გაწყობილია ანბანზე ძირების მიხედვით და ტექსტების მითითებით და ახლავს

განმარტებანი რუსულ, გერმანულ, ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე.

ნაშრომს წინ უძღვის შესავალი, რომელშიც ლაპარაკია ე. წ. „მითანური წერილის“ (1887 წ.) აღმოჩენაზე ეგვიპტეში, ეხნატონის არქივში, რომელმაც დასაბამი მისცა ასირიოლოგიაში ახალი დარგის – ხურიტოლოგიის წარმოშობას, გადმოცემულია ხურიტების მოკლე ისტორია, განხილულია ხურიტული ენის მიმართება სხვადასხვა ჯგუფის ენებთან (ინდოევროპულთან, სემიტურთან, ურარტულთან, იბერიულ-კავკასიურთან, ქართველურთან) და მოყვანილია მკვლევართა მოსაზრებები ამ საკითხთან დაკავშირებით; განხილულია ხურიტული ლექსიკა, მისი თავისებურებანი, სიტყვათწარმოება, თხზვა და კომპოზიცია; გაანალიზებულია ადამიანთა საკუთარი სახელები და შედარებულია ტიპოლოგიურად მსგავს საკუთარ სახელებთან სხვადასხვა ენებში (აქადური, ბერძნული, ებრაული, ირანული და სხვა). გამოყოფილია სემანტიკური ჯგუფები (ადმინისტრაციული ერთეულები, იარაღი, ძვირფასი ქვები და საიუველირო ნაკეთობები, მეტალები, მუსიკალური ტერმინები, პროფესიის აღმნიშვნელი სახელები და სხვ.), სინონიმები, ომონიმები და ანტონიმები, მითითებულია ნასესხობები შუმერულიდან და აქადურიდან, ასევე ხურიტულიდან ნასესხები სიტყვები სხვა ენებში.

ლექსიკონში სიტყვები ბუდობრივი პრინციპითაა განლაგებული. მოცემულია ძირი, ფუძე და მათგან ნაწარმოები პირიანი და ბრუნვის ფორმები. თითოეული ბუდის ბოლოში მოცემულია საკუთარი სახელები, რომელთა ერთ-ერთი კომპონენტი ამ ძირიდანაა ნაწარმოები. მითითებული არიან ავტორები, რომლებსაც ეკუთვნით სიტყვის მნიშვნელობის დადგენა, ანდა ნაშრომებში აქვთ დამოწმებული. ფორმები მოცემულია ტრანსლიტერაციით ვარიანტული დაწერილობებით. შეძლებისდაგვარად, ყოველ ფორმასთან მითითებულია ტექსტი და ლიტერატურა; მოყვანილია შესატყვისობები მონათესავე ურარტული, ასევე შუმერული და აქადური ენებიდან.

წიგნი გამოსცა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან არსებულმა „ასირიოლოგთა, ბიბლიოლოგთა და კავკასიოლოგთა საზოგადოებამ“, რედაქტორია აკად. თ. გამყრელიძე.

ზ. კ.

ძველქართულ-ძველბერძნული ფილოსოფიურ-თეოლოგიური ტერმინოლოგიის დოკუმენტირებული ლექსიკონი I (ა-ბ), 279 გვ.; II (ს-ჰ), 313 გვ.; პროექტის ავტორი და სამეცნიერო ხელმძღვანელი: დამანა მელიქიშვილი, პასუხისმგებელი რედაქტორი: ანა ხარანაული. ბაკურ სულაკაურის გამომცემლობა, თბ., 2010.

ამ უკანასკნელ ხანს ქართულ ლექსიკოგრაფიაში თვალსაჩინო წარმატებების (ვგულისხმობ ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონის I და II ტომების ახალ, საგრძნობლად შევსებულ გამოცემას, დიდ ინგლისურ-ქართულ და ქართულ-ინგლისურ ლექსიკონებს, ალ. ჭინჭარაულის დიდტანიან